

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-område

SE0540164 Brunsbo äng

EU:s medlemsländer bygger upp ett sk. "ekologiskt nätverk" av naturområden som kallas Natura 2000. Livsmiljöerna för vilda djur och växter krymper i snabb takt och många arter hotas av utrotning. Länderna i EU samarbetar därför för att försöka bevara det europeiska växt- och djurlivet. Arbetet grundas på två EU-direktiv, fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet.

Natura 2000-områden i Västra Götalands län

I Västra Götalands län finns 406 av regeringen beslutade Natura 2000-områden (t.o.m. år 2004) som sammanlagt har en yta av cirka 240 900 hektar. Avsikten med områdena är att bevara speciella, i EU direktiven bestämda naturtyper och arter. I länet förekommer 54 av dessa naturtyper och 95 djur- och växtarter. Arbetet med att utse områden har pågått sedan EU-inträdet 1995. Naturtyperna kan sammanfattas i följande kategorier och täcker cirka hälften av den totala ytan.

- Berg / hållmark, 3 800 ha
- Odlingssmark / hed, 3 506 ha
- Lövskog, 5 248 ha
- Barrskog, 8 475 ha
- Våtmark / hed, 14 218 ha
- Sötvatten, 21 567 ha
- Sötvatten, Vättern, 60 000 ha
- Hav / kust, 25 304 ha

Bevarandeplanen

Till varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan. Den ger en beskrivning av området och dess naturvärden, vad som kan skada eller påverka naturvärdena samt vad som krävs för att de ska finnas kvar. Planen ska också underlätta vid tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplaner utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Planen kan dock revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras; den sägs vara ett "*levande dokument*". Det är därför aldrig för sent att bidra med kunskap och synpunkter, kontakta gärna Länsstyrelsen. När bevarandeplanen ändras medför det att den måste fastställas på nytt. Markägare och andra berörda ges då nytt tillfälle att lämna synpunkter om ändringarna är av betydelse.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada Natura 2000-områdenas värden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det gäller även åtgärder utanför Natura 2000-området (regleras av miljöbalken). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i ett område bör man samråda med länsstyrelsen innan man påbörjar en åtgärd. Om det rör sig om en skogsbruksåtgärd ska istället samråd hållas med skogsvårdsstyrelsen innan en åtgärd påbörjas.

Mer information

Länsstyrelsen - www.o.lst.se - Telefon 031-60 50 00 vx. - E-post: natura2000@o.lst.se

Skogsvårdsstyrelsen - www.svo.se - Telefon 033-17 73 30 vx. - E-post: svs@svsvg.svo.se

Naturvårdsverket - www.naturvardsverket.se

Om lagstiftningen som Natura 2000 bygger på

Ett Natura 2000-områdes juridiska status bestäms av flera paragrafer i miljöbalken. Förutom bestämmelser om områdesskydd och tillståndsprövning enligt 7 kap. miljöbalken är Natura 2000-områden även riksintresseområden enligt 4 kap. 1 och 8 §§ i miljöbalken, vilket innebär att Natura 2000-bestämmelserna får en tydlig koppling till en rad andra lagar som rör markanvändning. Bestämmelser som rör miljökonsekvensbeskrivningar (MKB), tillsyn och ersättningsfrågor m.m. i Natura 2000-områden finns även i miljöbalkens kapitel 6:1 och 7, 11:9, 17:3, 19:2, 21:7, 29:4 och 31:4 och 5 kap. MB samt i förordningen om områdesskydd (1998:1252).

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Maria Johansson

BEVARANDEPLAN Diarienummer:
Fastställd 511-32316-2005
2005-08-15

Enligt sändlista

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0540164 Brunsbo äng

Kommun: Skara Områdets totala areal: 105 ha

Områdestyp: pSCI Biogeografisk region: Boreal

Naturtyper och arter som måste bevaras i området:

- 6530 - Lövängar*
- 7140 - Öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungflyn
- 9070 - Trädklädd betesmark
- 91E0 - Svämlövskog*

Bevarandeplanen behöver uppdateras!

Enligt nuvarande kunskap om området vet vi att

följande naturtyper inte finns eller inte har naturtypsstatus:

7140 - Öppna mossar och kärr

91E0 - Svämlövskog

Utvecklingsmark till ytterligare naturtyper kan finnas. Detta är viktigt att ta hänsyn till.

Bevarandesyfte

Syftet med Natura 2000-området är att de naturtyper och arter som finns i området (se förteckningen) ska bevaras långsiktigt. Varje naturtyp och art ska bidra till att upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus inom sin biogeografiska region. Det här området utgör därför en viktig del i det ekologiska nätverk av områden som Natura 2000 bygger på.

Det främsta syftet är att bidra till att bevara naturvärdena knutna till grova äldre ekar och till hävdade marker.

Regeringen fattade beslut om att föreslå området till Natura 2000-nätverket i januari 1998.

Beskrivning av området

Brunsbo äng ligger på den östligaste utlöparen av den så kallade Skarabergsåsen nordost om Skara. Brunsbo äng domineras av ängs- och betesmarker med ett trädskikt av ek och buskskikt av hassel. De gamla ekarna växer på sina ställen ganska tätt. Grova ekar finns främst i den sydvästra delen av området. Svamp- och lavfloran i området är rik med rödlistade arter som gyllensopp, brödmärgsticka, korallticka, oxtungsvamp, räfflad nagelskivling, jättekamskivling, ekspiklav och gul dropplav. I fältskiktet finns också växter som är typiska för betesmarker och slåtterängar som t.ex. svinrot, prästkrage, ängsvädd, stagg, hirsstarr och revfibbla. I fuktigare partier växer bl.a. smörboll. I norra delen av området finns planterad granskog på före detta ängsmark, med spridda äldre ekar. Dessa ekar har stått mörk så länge att de blivit tämligen artfattiga. Däremot finns en hel del lunglav på dem. Granskogen är bitvis av sumpskogskaraktär. I den östra delen av området finns gårdar och åkermark.

Brunsbo äng är naturreservat och har framförallt stora geologiska, botaniska och kulturhistoriska värden. Området är också betydelsefullt för friluftslivet. Reservatet är av riksintresse för såväl natur- som kulturminnesvärden. Det är också utpekad som ängs- och hagmark av nationellt intresse och nationellt värdefullt odlingslandskap. Brunsbo äng har varit slåtteräng sedan 1400-talet och brukades som sådan ända in på 1920-talet då delar av området fick växa igen. Området restaurerades på 1970-talet. Gravhögar och lämningar av såväl förhistorisk som medeltida bebyggelse och odling finns i ängen i form av bl a stensträngar, terrasser, husgrunder och fägor. Av naturreservatet Brunsbo ängs 105 hektar hävdas ca 45 hektar som betesmark och ca 15 hektar med slåtter. Brunsbo äng är en av landets största bevarade slåtterängar av äldre typ.

Bevarandemål

Målet är att arealerna av de inrapporterade naturtyperna ska bibehållas. Arter som knutna till dessa miljöer ska ha långsiktigt hållbara populationer. Exempel på uppföljningsbara bevarandemål beskrivs under respektive naturtyp och art. Vilka av dessa mål som kommer att användas i området bestäms när kompletterande inventeringar genomförs. Då kommer även koder som x, y och liknande att ersättas med siffror och arter.

Markägareförhållanden

Området ägs av svenska kyrkan. En privat markägare har en mindre tomt inne i området.

Vad kan påverka negativt

- Upphörd hävd eller för svag hävd. Betetrycket är i dagsläget för lågt på en del ställen.
- Igenväxning kring de grova ekarna samt att befintliga ekar bitvis står för tätt.
- Alltför dålig förnyring av ek kan hota områdets värden på lång sikt.
- Näringstillförsel till naturtyperna (förutom från betande djur) som t.ex. kalkning, läckage av näringsämnen från åkermark, stödutfodring av betesdjuren eller sambete med gödslad vall skulle påverka negativt. Bete efter vegetationsperiodens slut och under vinterhalvåret innebär att djuren måste stödutfodras, vilket ger en näringstillförsel till fältskiktet. Vinterbete kan dessutom ge trampskador.
- Avmaskning av betesdjuren med avmaskningsmedel som innehåller avermectin. Det är negativt för den dynglevande insektsfaunan.
- Dikningar, dämningar och annat som påverkar naturtypernas hydrologi.
- Ändrad markanvändning i anslutning till området, t.ex. granplantering på åkermarken. Det skulle förändra ljusförhållandena i området.

Nedan nämnda åtgärder skulle påverka negativt men regleras i reservatsföreskrifterna:

- Avverkning av ek annat än i syfte att gynna naturvärdena knutna till eken.
- Bortförsl av döda ekar.
- Tillförsel av gödsel, bekämpningsmedel annat än på åkermark.
- Åtgärder som skadar fältskiktet, t.ex. husbygge, schaktning, grävning, täktverksamhet, upplag, plantering av barrträd.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Förutom natura 2000- bestämmelserna är området även skyddat som naturreservat. Åtgärdsplaner (miljöersättning för biologisk mångfald i slätter- och betesmarker enligt Miljö- och landsbygdsprogrammet för Sverige år 2000-2006) finns upprättade för delar av området.

Träden står ganska tätt bitvis och naturvårdsgallring och naturvårdsröjning behövs i delar av området. En kartering av träden har gjorts i området som kan ge svar på vart skötselåtgärder behövs. Det bör tas fram en ny reservatsskötselplan som utgår från denna kartering. Ett bra alternativ vore förmodligen att göra frihuggningar så att det blir fem meter mellan grenspetsarna på ekarna i vissa delar av slättermarken och betesmarken, medan andra partier kan få vara tätare. Träd som sedan länge stått så tätt att deras kronor inte är vidkroniga kan kanske få stå tätt på vissa ställen medan öppningar för att gynna den hävdgynnade floran görs på andra ställen. Det bör göras en försiktig frihuggning av ekarna i granskogen. Lunglaven är beroende av att den nuvarande luftfuktigheten behålls så utglesningen får inte bli allt för kraftig. Se även bevarandeåtgärderna för respektive naturtyp.

Bevarandestatus

Området är mestadels välskött, men den västra delen behöver ett hårdare betestryck. Trädskiktet är bitvis för tätt. Se även under naturtypsrubrikerna.

Uppföljning av naturtyper och arter

De i bevarandeplanen angivna målen ska följas upp.

Bevarandemålen följs upp med olika tidsintervall beroende på vilken naturtyp eller art som berörs. Naturtyper som inte kräver skötsel följs upp stickprovsvis med glesa tidsintervall liksom arter som till exempel förekommer på många lokaler eller som inte är hotade i så hög grad. Områden som vid basinventeringen inte konstateras ha gynnsam bevarandestatus följs upp regelbundet tills gynnsam bevarandestatus uppnåtts. Samtliga områden ska följas upp om de innehåller arter och naturtyper som är sällsynta, särskilt viktiga för biologisk mångfald eller kräver regelbunden skötsel.

Dokumentation

Hultengren, S; Pleijel, H & Holmer, M. 1997: Ekjättar- historia, naturvärden och vård.

Jordbruksverket. Ängs- och betesmarksinventeringen 2002 - 2004. Objektrapporter (opubl.).

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1992: Bevarandeprogram och åtgärdsprogram för odlingslandskapets natur- och kulturvärden i Skaraborgs län. Meddelande 8/92.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1972: Skötselplan och beslut för naturreservatet Brunsbo äng. Beslut 1972-10-30.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1991: Våtmarker i Skaraborgs län. Del 2. Medd. 2/91.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1990: Ängs- och hagmarker i Skaraborgs län. Meddelande 2/90.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1996: Ängs- och hagmarker, Sammanställning. 96/5.

Länsstyrelsen Västra Götalands län, 2004:64. Furustam, A.: Inventering av ekar och grova lövträd i Brunsbo ängs naturreservat.

Åtgärdsplaner.

Naturtyper, djur- och växtarter som speciellt måste bevaras i området

6530 Lövängar*

Beskrivning:

Generellt sett består naturtypen av en vegetationsmosaik med hävdformade lövträd/buskar och ängsytor. Naturtypen har utvecklats genom lång kontinuitet av bl.a. slåtter/bete och lövtäkt, men kan vara stadd i igenväxning och även vara helt igenväxt. Arter som indikerar hävdkontinuitet skall dock finnas.

I Brunsbo äng finns slåtteräng med ek och hassel. Även ett en hektar stort parti i öster som idag betas (år 2004) har i ängs- och betesmarken klassats som 6530. Det partiet bör framtiden också skötas som slåtteräng. I de öppnare partierna finns bl.a. svinrot, prästkrage, ängsvädd, stagg, smörboll, hirsstarr och revfibbla. Grova ängs- och hagmarksträd, i synnerhet vidkroniga ekar, som står ljusöppet myllrar av liv. En uppskattning har gjorts att generellt finns i Sverige omkring 400-500 lav- moss- och svamparter som lever på ekar och 800-900 olika insektsarter. Eftersom de flesta av dessa arter är beroende av att ekarna står ljusöppet, är naturtypen känslig för igenväxning. Även den hävdgynnade floran är beroende av ljus och känslig för utebliven skötsel och igenväxning. Det är nödvändigt att det finns träd i olika åldrar så att det finns träd som tar vid när de gamla försvinner. Därför är naturtypen känslig för bruten kontinuitet i trädskiktet. Naturtypen är också känslig för tillförsel av näringsämnen eftersom det skadar fältskiktet. Naturtypens lav- och mossarter är känsliga för luftföroreningar. Liknande miljöer i närområdet är viktigt för arternas överlevnad på lång sikt. Därför är naturtypen känslig för upphörd hävd och igenväxning kring grova hagmarksträd i närområdet och avverkning av grova hagmarksträd i närområdet

Bevarandemål:

Areal

-Arealen löväng ska vara minst 18 hektar.

Struktur och funktion

-Minst 95 % av arealen ska vara väl hävdad varje år vid vegetationsperiodens slut (med "väl hävdad" menas som regel att hävden varit så god att ingen skadlig ansamling av förna skett). Lövförna ska inte ha en täckningsgrad på mer än 5 %.

-Negativa indikatorarter ska förekomma med mindre än 5 % täckning eller frekvens (negativa indikatorarter är t.ex.; hundkex, brännässla, åkertistel, krusskräppa, örnbräken, samt blommande exemplar av grenrör, hundäxing och hässlebrodd).

-Krontäckning av träd och buskar som vuxit upp i välhävdade landskap ska vara mellan x och y% (10 och 50 %) Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma (det vill säga träd och buskar som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag).

-Antalet grova ekar ska vara minst x (5) stycken och antalet ihåliga ekar ska vara minst y(2) stycken.

Typiska arter

-Förekomsten av typiska kärlväxter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska kärlväxtarterna svinrot, prästkrage, ängsvädd, stagg, smörboll, hirsstarr och revfibbla ska förekomma i minst y % av provytorna.

-Förekomsten av typiska fjärilsarter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska fjärilsarterna ska förekomma i minst y % av transekterna.

-Förekomsten av typiska svamparter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska svamparterna gyllensopp, brödmärgsticka, korallticka, oxtungsvamp, räfflad nagelskivling, jättekamskivling ska förekomma i minst y % av provytorna.

-Förekomsten av typiska lavararter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska lavararterna gul dropplav och ekspiklav ska förekomma i minst y % av provytorna.

Negativ påverkan:

Se negativ påverkan på områdesnivå.

Bevarandeåtgärder: För att upprätthålla gynnsam bevarandestatus krävs att naturtypen sköts med traditionellt ängsbruk. Det innefattar:
-Årlig fagning (löv och kvistar räfsas ihop och bränns på lämpliga ställen på våren för att gynna växtligheten och underlätta slåttern).
-Årlig slåtter på sensommaren med skärande redskap som t.ex. lie eller knivslätterbalk.
Det slagna höet bör ligga kvar och fröa av sig några dagar och sedan fraktas bort.
-Efterbete efter slåttern med i första hand nötkreatur.
-Röjning av träd och buskar vintertid.
Se även bevarandeåtgärderna för hela området.

Bevarandestatus: Tämligen god, men trädskiktet är bitvis för tätt.

Uppföljning: Se tillsviare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

7140 Öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungflyn

Beskrivning: Större delen av våtmarken ligger utanför området och den del som ligger inom området är sumpskog. Därför bör naturtypen utgå.

Bevarandemål:

Negativ påverkan:

Bevarandeåtgärder:

Bevarandestatus:

Uppföljning:

9070 Trädklädd betesmark

Beskrivning:

Generellt sett förekommer naturtypen på fastmark och är torr-blöt och näringsfattig-näringsrik. Träd- och buskskiktets krontäckningsgrad är 30-100% och utgörs av inhemska trädslag. Naturtypen inkluderar betade trädklädda hagmarker och betad skog. Naturtypen ska ha en lång hävdkontinuitet så väl som trädkontinuitet och inslag av gamla träd ska finnas. Bete förekommer normalt i naturtypen. Området ska hysa en från naturvårdssynpunkt värdefull artstock knuten till betespåverkan i fältskiktet och/eller till solbelysta hagmarksträd. Värden knutna till beteshävd finns kvar. Artsammansättningen varierar beroende på geografisk belägenhet och markens produktionsförmåga. I hagmarkerna dominerar lövträd, ofta ek och björk men även lind, ask och i vissa fall tall förekommer. I den betade skogen dominerar oftast barrträd och björk, i södra Sverige även ek/bok. Trädklädda betesmarker med grova solbelysta lövträd är särskilt värdefulla eftersom träden i regel är artrika för fler organismgrupper. I de fall betad skog finns på kalkmark har den ofta en rik marksvampflora som är hävdgynnad. Antalet rödlistade arter som är knutna till naturtypen är högt. Finns det gott om död ved kan även ett stort antal rödlistade arter knutna till sådana substrat finnas i naturtypen. Områden med något lägre krontäckningsgrad än 30% och med mycket höga naturvärden knutna till naturtypen och dess grova lövträd kan klassas som trädklädd betesmark.

I Brunsbo äng finns betesmark med grova ekar och hassel. I fältskiktet finns bl.a. stagg, prästkrage, ängsvädd, smörboll, revfibbla och knägräs. Grova ängs- och hagmarksträd, i synnerhet vidkroniga ekar, som står ljusöppet myllrar av liv. En uppskattning har gjorts att generellt finns i Sverige omkring 400-500 lav- moss- och svamparter som lever på ekar och 800-900 olika insektsarter. Eftersom de flesta av dessa arter är beroende av att ekarna står ljusöppet, är naturtypen känslig för igenväxning. Även den hävdgynnade floran är beroende av ljus och känslig för utebliven skötsel och igenväxning. Det är nödvändigt att det finns träd i olika åldrar så att det finns träd som tar vid när de gamla försvinner. Därför är naturtypen känslig för bruten kontinuitet i trädskiktet. Naturtypen är också känslig för tillförsel av näringsämnen eftersom det skadar fältskiktet. Naturtypens lav- och mossarter är känsliga för luftföroreningar. Liknande miljöer i närområdet är viktigt för arternas överlevnad på lång sikt. Därför är naturtypen känslig för upphörd hävd och igenväxning kring grova hagmarksträd i närområdet och avverkning av grova hagmarksträd i närområdet.

<i>Bevarandemål:</i>	<p>Areal</p> <p>-Arealen av naturtypen ska vara minst 45 ha eller öka inom området.</p> <p>Struktur och funktion</p> <p>-Minst 95 % av arealen ska vara väl avbetad varje år vid vegetationsperiodens slut (med "väl avbetad" menas som regel att betet varit så hårt att ingen skadlig ansamling av förna skett). Lövförna ska inte ha en täckningsgrad på mer än 5%.</p> <p>-Negativa indikatorarter ska förekomma med mindre än 5% täckning eller frekvens (Negativa indikatorarter är t.ex; hundkex, brännässla, åkertistel, krusskräppa, örnbräken, blåbär, lingon samt grenrör och hässlebrodd).</p> <p>-Krontäckning av träd och buskar som vuxit upp i välhävda landskap ska vara mellan x % och y% (10 och 50%). Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma (d.v.s. träd och buskar som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag).</p> <p>-Antalet hamlade (lövtuktade) träd ska vara minst (2) stycken.</p> <p>-I naturtypen ska det finnas minst x(9) stycken grova och y stycken ihåliga ekar.</p> <p>Typiska arter</p> <p>-Förekomsten av typiska kärlväxter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska kärlväxterarterna ängsvädd, stagg och knägräs ska förekomma i minst y % av provytorna.</p> <p>-Förekomsten av typiska fjärilsarter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska fjärilsarterna ska förekomma i minst y % av transekterna.</p> <p>-Förekomsten av typiska svamparter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska svamparterna gyllensopp, brödmärgsticka, korallticka, oxtungsvamp, räfflad nagelskivling, jättekamskivling ska förekomma i minst y % av provytorna.</p> <p>-Förekomsten av typiska lavararter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska lavararterna gul dropplav och ekspiklav ska förekomma i minst y % av provytorna.</p>
<i>Negativ påverkan:</i>	Se negativ påverkan på områdesnivå.
<i>Bevarandeåtgärder:</i>	För att upprätthålla gynnsam bevarandestatus krävs att naturtypen sköts med årligt bete. Ett sent betespåsläpp skulle vara önskvärt för att gynna de arter som finns kvar sedan slätterepoken. I den västra delen av området behövs ett hårdare betestryck än det som var år 2003. Hamlade träd bör återhamlas. Se även bevarandeåtgärderna för hela området.
<i>Bevarandestatus:</i>	Tämligen god, men trädsiktet är bitvis för tätt.
<i>Uppföljning:</i>	Se tillsvi vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

91E0 Svämlövskog*

Beskrivning: Skogen i området är inte tidvis översvämmad, så därför bör naturtypen utgå.

Bevarandemål:

Negativ påverkan:

Bevarandeåtgärder:

Bevarandestatus:

Uppföljning: